

O IZLOŽBI 'ZRCALO KOJE PAMTI: DAGEROTIPIJE IZ DUBROVAČKIH ZBIRKI'

MARINA FILIPOVIĆ □ Dubrovački muzeji – Kulturno-povijesni muzej, Dubrovnik

IM 49, 2018.
TEMA BROJA
TOPIC OF THIS VOLUME

Izložba *Zrcalo koje pamti: dagerotipije iz dubrovačkih zbirki* nastala je kao rezultat višemjesečnoga terenskog i arhivskog istraživanja. To je istraživanje potaknuto otkupom dviju dagerotipija za Zbirku fotografija i fotografskog materijala Kulturno-povijesnog muzeja Dubrovačkih muzeja.

Naime, početkom 2015. za otkup su ponuđena dva portreta za koje se smatra da prikazuju bračni par iz obitelji Rešetar.¹ S obzirom na malobrojne sačuvane dagerotipije na dubrovačkom području, spomenuti su portreti odmah i otkupljeni. Pri samom otkupu, kao i u daljnjem istraživanju, primijećeno je kako vlasnici najčešće ne poznaju taj fotografski proces.² Učestalo se događalo da za svoje ambrotipije, ferotipije, pa čak i za staklene negative misle kako bi mogle biti, ili zasigurno jesu, dagerotipije. Uzmemo li u obzir činjenicu da je Dubrovnik među prvim gradovima u Hrvatskoj imao stalnoga, i to domaćega dagerotipista – ljekarnika Antuna Dropca, neshvatljivo je takvo nepoznavanje jednoga od najstarijih fotografskih procesa. Upravo to nepoznavanje, kao i novopronađene dagerotipije, potaknuli su me na ideju o izložbi na kojoj bi se objasnila dagerotipijska tehnika i

sl.1. Portret nepoznate žene, nepoznati dagerotipist, 1840-e vl. Vladimir Šarić, Dubrovnik

sl.2. Portret nepoznatog muškarca, nepoznati dagerotipist, 1840-e vl. Vladimir Šarić, Dubrovnik

sl.3. Portret muškarca iz obitelji Bunić (Bona), nepoznati dagerotipist, 1840-e vl. Vladimir Šarić, Dubrovnik

¹ Vidjeti: Filipović, 2016., str. 8., 32., 33., 38., 39.

² Od privatnih vlasnika dagerotipija, kao i ostalih koji su na bilo koji drugi način sudjelovali u istraživanju, samo su akademik I. Fisković i V. Šarić poznavali dagerotipiju.

sl.4.-7. Izložba 'Zrcalo koje pamti: dagerotipije iz dubrovačkih zbirki', Dubrovački muzeji, postavljena u žitnici 'Rupe'

pokazali primjerci sačuvani na dubrovačkom području. S obzirom na to da je sama priprema izložbe trajala mnogo dulje od njezina postavljanja, valja i o tome nešto više reći. Nakon otkupa dviju dagerotipija za muzejsku zbirku, krenula sam u potragu za ostalim dagerotipijama za koje se otprije znalo. Prva je na redu bila dagerotipija iz obitelji Bronzan. Smjernica mi je bio podatak što ga je dr. sc. Marija Tonković navela u jednoj bilješci u katalogu izložbe *Dubrovački svjetlopis: Fotografija u Dubrovniku, 1848. – 2001.* Ona navodi kako je Petar Dabac 1990. snimio dagerotipiju, ali kako nema podataka o tome što se s njom dogodilo tijekom Domovinskog rata.³ Nakon kratke potrage uspjela sam pronaći vlasnika dagerotipije Pera Bronzana i dogovoriti uvid u njegovu privatnu zbirku. U lipnju 2016. u pratnji muzejskog fotografa Boža Gjukića pošla sam u Popoviće na dogovoreni uvid. Gospodin Bronzan nas je odveo u *tineli*⁴, gdje nam je ponosno pokazao portret svog pradjeda, ulje na platnu, rad Vlaha Bukovca. Dakle, na samom početku terenskog istraživanja susrela sam se s već spomenutim nepoznavanjem dagerotipijskog procesa. Nakon uvjeravanja kako nismo došli radi velikana hrvatskog slikarstva nego isključivo radi dagerotipije, Pero Bronzan je samo slegnuo ramenima i rekao da o tome ne zna ništa. Tada je uslijedila potraga za dagerotipijom po cijelom *tinelu*.

Na dnu jedne ostakljene vitrine pronađena je i tražena dagerotipija, postavljena između nekoliko starih obiteljskih fotografija. Reakcija njezina vlasnika bila je zapanjujuća – doslovno nam je rekao kako je uvijek mislio da je to nešto bezvezno i da ju je trebao baciti u smeće jer je slika ionako slabo vidljiva. Naravno, objasnila sam mu kako je to iznimno vrijedna i danas prilično rijetka vrsta fotografije na našem području. Nakon toga fotograf je

snimio dagerotipiju i dogovorili smo njezinu posudbu za izložbu.

Sljedeće su na redu bile dagerotipije u vlasništvu Vladimira Šarića iz Dubrovnika. Kako taj kolekcionar ima vrlo zanimljivu i vrijednu zbirku fotografija, ovaj sam put naišla na zavidnu razinu znanja njezina vlasnika. Osim dvaju portreta za koje se otprije znalo, muža i žene iz neutvrđene dubrovačke obitelji,⁵ Vladimir Šarić je u međuvremenu otkupio i portret muškarca iz obitelji Bunić. Iako se ta dagerotipija cijelo vrijeme nalazila u Dubrovniku, za nju se nije znalo i prvi je put predstavljena javnosti upravo na izložbi *Zrcalo koje pamti: dagerotipije iz dubrovačkih zbirki*.

U Zbirci fotografija 19. i 20. stoljeća u Državnom arhivu u Dubrovniku čuvaju se dvije dagerotipije: portret nepoznatog muškarca i obiteljski portret, koje se spominju u ranijoj literaturi, ali nikad nisu bile izložene.⁶ Uz suglasnost tadašnjeg ravnatelja Državnog arhiva u Dubrovniku Frana Čizmića omogućena je njihova posudba za izložbu, pa su tako i one na istoj izložbi doživjele svojevrsnu premijeru. Još jedna dagerotipija poznata iz literature jest portret muškarca iz obitelji Fisković u Orebiću.⁷ S obzirom na to da je u lošem stanju, nismo je željeli izlagati kako se ne bi dodatno oštetila, pa smo je samo fotografirali i uvrstili u katalog izložbe.

U razgovoru s akademikom Igorom Fiskovićem doznala sam da je obitelj Štuk također imala dagerotipije. Naime, on se s velikom sigurnošću prisjetio jedne, ali nije bio siguran za ostale. Nažalost, do realizacije izložbe nisam uspjela pronaći nijednu dagerotipiju obitelji Štuk.

U naknadno provedenom istraživanju pronašla sam dvije u Muzeju franjevačkog samostana Uznesenja Marijina

³ Tonković, Marija. *Dubrovački svjetlopis: Fotografija u Dubrovniku, 1848. – 2001.* Dubrovnik: Umjetnička galerija, 2001., bilješka br. 10.

⁴ Dnevni boravak.

⁵ Tonković, Marija. *Dubrovački svjetlopis: Fotografija u Dubrovniku, 1848. – 2001.* Dubrovnik: Umjetnička galerija Dubrovnik, 2001.

⁶ Isto, bez paginacije.

(Gospa od Anđela) u Orebiću. Onamo su dospjele kao poklon, uz ostale predmete koji su pripadali brojnim pomorcima iz poznate orebičke obitelji Štuk.

Posljednja dagerotipija koja je pronađena u ovom istraživanju jest portret muškarca iz obitelji Gracić. Nekad je bilo više primjeraka, a danas pouzdano znamo samo za dva.⁸

To je bila još jedna premijerno predstavljena dagerotipija. Naime, do izložbe se nije spominjala u literaturi niti je bila izlagana.

Nakon uspješno završenih pripremnih istraživanja i ostalih radova, izložba *Zrcalo koje pamti: dagerotipije iz dubrovačkih zbirki* otvorena je 28. prosinca 2016. Ambijent žitnice Rupe za tu je namjenu, prema zamisli autorice likovnog postava Ivone Michl, više kustosice Arheološkog muzeja Dubrovačkih muzeja, pretvoren u jednu malu scenu.

Uvjetno rečeno, izložba je koncipirana u dva dijela koji se međusobno dopunjuju. U prvom je dijelu uz pomoć legendi objašnjen nastanak i razvoj tehnike, pojava dagerotipije u Dubrovniku te prikazana znanja o domaćim dagerotipistima.

Taj je dio prezentiran u polumračnom hodniku koji je vodio posjetitelje do drugog dijela. U njemu je bilo izloženo devet od deset dotad pronađenih dagerotipija. Na razmeđu tih dvaju dijelova zasebno je izložena *Knjižica poslovnih zabilježbi Josipa Betondića Jakovljeva od 1853. do 1864.*⁹ Ta mala bilježnica ima veliku važnost jer je njezin autor na nekoliko stranica usporedio obilježja i mogućnosti pojedinih Voigtländerovih objektivna i iznio svoja zapažanja o mogućnostima njihove uporabe.

Prilikom postavljanja izložbe najveći problemi s kojima smo se susreli bili su vlaga i rasvjeta. Prvi smo problem riješili tako što smo dagerotipije izložili u vitrini koja se nije izravno naslanjala na zid nego na drvenu pozadinu udaljenu od zida i obojenu u crno. Pozadina je imala dvostruku ulogu: osim što je odvajala vitrinu od problematičnog zida, ujedno je tvorila dio scene. Naime, autorica likovnog postava taj je dio izložbe zamislila kao pozornicu u čijoj su sredini bile izložene dagerotipije, a sa strana su postavljeni dugački zastori od crnog baršuna. Zastori su imali i funkcionalnu namjenu – uz pomoć njih usmjerili smo kretanje posjetitelja izravno prema dagerotipijama. Problem rasvjete riješen je tako što smo se njome minimalno koristili. U vitrinu s dage-

rotipijama postavljena je hladnobijela LED traka, kao i iznad predmetnih legendi koje su bile koso pričvršćene za dno vitrine. Iza već spomenute crne drvene pozadine također je postavljena hladnobijela LED traka. Dva strojna reflektora bila su usmjerena prema uvodnoj legendi, a jedan je osvjetljavao *Knjižicu poslovnih zabilježbi Josipa Betondića Jakovljeva od 1853. do 1864.*

Osnovni cilj izložbe bio je podsjetiti sve one koji su zaboravili i poučiti one koji nisu znali što je dagerotipija i kako su se nekad u Dubrovniku "skidali obrazi" dagerotipom, a sudeći prema reakcijama posjetitelja, taj je cilj ostvaren.

LITERATURA

Filipović, Marina. 2016. *Zrcalo koje pamti: dagerotipije iz dubrovačkih zbirki*, katalog izložbe, Dubrovnik.

Tonković, Mare. 2001. *Dubrovački svjetlopis: fotografija u Dubrovniku, 1848. – 2001.*, katalog izložbe. Dubrovnik: Umjetnička galerija.

Primljeno: 19. ožujka 2018.

THE EXHIBITION MIRROR THAT REMEMBERS; DAGUERRE-TYPES FROM DUBROVNIK COLLECTIONS

On December 28, 2015, the exhibition *Mirror that Remembers: Daguerreotypes from Dubrovnik Collections* created by Marina Filipović, curator of the Cultural History Museum of Dubrovnik Museums, was opened in the Rupe Granary venue. This was the first ever Croatian exhibition to be devoted only to the daguerreotype, one of the oldest of all photographic processes. Nine out of the ten daguerreotypes found and known in the Dubrovnik area were shown at the exhibition, in concert with the very valuable *Booklet of Business Notes* of Josip Betondić Jakovljević of 1853 to 1864, kept in the State Archives in Dubrovnik, in which the writer compared on several pages the technical characteristics of several Voigtländer lenses. The exhibition was divided into two parts.

In the first part, with the assistance of captions, the origin and development of the technique, the appearance of daguerreotype in Dubrovnik, and what we know about local practitioners.

The second art shows the daguerreotypes and the *Booklet of Business Notes* mentioned. The exhibition was the conclusion to several months of research in the field and in the archives carried out after the purchase of two daguerreotypes for the Collection of Photographs and Photographic Materials of the Cultural History Museum. The purchase of the daguerreotypes and the field research revealed a fair amount of ignorance about this photographic technique, which was not entirely explicable since Dubrovnik was among the first cities in Croatia to have a permanent and what is more native daguerreotypist, the celebrated pharmacist Antun Drobac.

sl.8. Knjižica poslovnih zabilježbi Josipa Betondića Jakovljeva od 1853.–1864.

⁷ Isto, bez paginacije.

⁸ Vidjeti: Filipović, 2016., str. 31.

⁹ *Knjižica poslovnih zabilježbi Josipa Betondića Jakovljevića od 1853. do 1864.* čuva se uz ostalu Betondićevu ostavštinu u Državnom arhivu u Dubrovniku. DADU, Obitelj Čin-grija, kut. 8, III/13.